

Celal Nuri İleri'nin Gazeteciliği ve Eleştirel Kişiliği

Yusuf Ziya BAKAY¹

Öz: Eserlerinde çoğunlukla Türk milletinin sosyal ve siyasi yapısını ele alan; dil, edebiyat, hukuk ve tarih alanlarında çok sayıda eseri bulunan Celal Nuri İleri, farklı gazetelerde makaleler yazar, Âti/İleri gazetesi üzerinden ülkenin içinde bulunduğu dönemdeki gözlemlerini millete ulaştırmada basını ayna işleviyle kullanır. Celal Nuri İleri avukatlık mesleğini bırakıp basın hayatına yönelir, çeşitli gazetelerde makaleler yazar, görevler üstlenir. Tecrübe sahibi bir gazeteci olduktan sonra kendisi Âti gazetesini çıkarır, bu gazete, eleştirel yazıları nedeniyle uyarılınca İleri ismiyle yayımlanmaya devam eder. İleri gazetesi de içeriğinde yer alan eleştiriler sonrası baskılara dayanamayarak yayın hayatına son verir. Onun hukukçu kimliği ile mebusluk görevi, eleştirilerini siyasal zeminde yoğunlaştırmasına neden olur. İleri, ülke yönetiminde gördüğü hataları ve çözüm önerilerini sadece yazdığı eserlerde belirtmez, milletvekilliği de yaparak politikanın birebir içinde yer alır. Osmanlı meclisinde ve TBMM'de önemli kararlara imza atar. Mustafa Kemal Atatürk'ün hayata geçirdiği inkılaplarda fikirleriyle yanında olan İleri'nin yazılarında savunduğu düşüncelere bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundaki devletin temel ilkelerine ilham verdiği görülür.

Anahtar Sözcükler: Celal Nuri İleri, Âti, Gazete, Eleştiri.

Celal Nuri İleri's Journalism and Critical Personality

Abstract: His works mostly deal with the social and political aspects of the Turkish nation; Celal Nuri İleri, who has many works in the fields of language, literature, law and history, writes articles in different newspapers and uses the press as a mirror to convey his observations of the places he is in the country to the nation through the Âti/İleri newspaper. Celal Nuri İleri quit his job as a lawyer and turned to press life, writing articles and taking on assignments in various newspapers. After seeing an experienced journalist, he publishes the newspaper Âti, which continues to be published under the name İleri after being warned for its critical articles. Following the criticisms in the content of the next newspaper, he could not stand the pressure and ended his publishing life. His identity as a lawyer and his duty as a member of parliament caused him to concentrate his criticisms on political grounds. In the future, he not only points out the mistakes and solution suggestions seen in the country in his works, but also takes an individual part in politics by serving as a member of parliament. Important decisions are made in the Ottoman parliament and the Turkish Grand National Assembly. The analysis of relations advocated in the writings of İleri, where Mustafa Kemal Atatürk hid in places where he could survive, shows inspiration for the basic principles of the regular regime of the Republic of Turkey.

Keywords: Celal Nuri İleri, Âti, Newspaper, Criticism

Giriş

Önemli devlet kademelerinde görev yapmış Mustafa Nuri Bey'in oğlu olan Celal Nuri, 1882 yılında Gelibolu'da dünyaya gelmiştir (Duymaz, 1991: 4; Uyanık, 2003: 20). Ortaöğrenimini Galatasaray Mektebinde yatılı olarak okumuştur. Galatasaray mektebi sonrası Hukuk Mektebine gitmiş ve bir müddet avukatlık mesleğiyle iştigal etmiştir (Duymaz, 1991: 6). Bu dönemde Spencer ve Darwin'i heyecanla okumuş, onlardan etkilenerek mahalli matbuatta takma adı olarak Tarık Celâl'i kullanıp çok sayıda yazı kaleme almıştır (Bağlama, 2000: 51). Yazın hayatı onun avukatlık mesleğiyle başladığı iş hayatını başka bir boyuta taşımış, artık Celal Nuri'nin faaliyet alanı gazetecilik üzerine evrilmiştir.

Celal Nuri, Osmanlı'nın son döneminde çıkarmaya başladığı ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar sürdürdüğü gazeteleri ile yaşanan toplumsal dönüşüme görüşleriyle katkı sağlayan önemli simalardan biridir. Osmanlı'nın zayıfladığı ve batı etkisine resmen açık olduğu bir dönemde yaşayan Celal Nuri, çöküş aşamasındaki bir devlet için kapsamlı çözümler üretme ve çıkış yolu bulma arayışına girmiş, işlediği konular içerisinde en fazla Osmanlı'nın içinde yer aldığı çıkmaza yer vermiştir (Bağlama, 2000: 81).

Bu çalışmada Celal Nuri İleri tarafından Âti/İleri gazetesinde kaleme alınan makalelerde yer verilen eleştirilerin sadece politik bir dille yazılmış sürekli aynı kesime yöneltilen muhalif yazılar olmadığı üzerinde durulacaktır. Onun savunduğu fikirlerin temelinde hukukçu kimliği ve milletvekilliği sıfatı da göz önünde bulundurulup eleştirilerinin siyasal zeminde yoğunlaşmasının nedeni vurgulanacaktır. Celal Nuri İleri'nin gazetede yer verdiği konularda görüşlerinin mevcut duruma göre değişebildiği belirtilip fikir hayatındaki değişiklikler, yaşadığı devir ile bağlantı kurularak açıklanacaktır.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Celal Nuri İleri'nin ülkenin içinde bulunduğu çalkantılı bir dönemde çıkardığı Ati/İleri gazetesinde sıklıkla yer verdiği, 1. Dünya Savaşı'nda Almanya ile olan ittifakımız ve gazetenin yayın tarihinde yönetimde yer alan İttihat ve Terakki Hükümeti hakkındaki olumlu görüşlerin, 1. Dünya Savaşı'nın devletimiz açısından menfi gidişatı sonucunda yerini eleştirel bir üsluba bırakması üzerinden örnekler verilmiştir.

Gazetecilik Hayatı

Gazetelerin, Osmanlı'nın son dönemlerinde yeniliğin ülke içerisine yerleşmesinde önemli bir yeri vardır (Tüfekçioğlu, 1993: 97). Halkın yeniliğe yönelik fikir hareketlerini gazeteler aracılığıyla takip etmesi, yapılan çalışmaların hayata geçirilmeden önceki zeminini oluşturmuştur. II. Meşrutiyetin ilanını sonrası basın camiasına geniş bir yenilik getirilmesiyle Osmanlı'da artık siyasal gelişmeleri takip eden okur kitlesi bulunmaktadır. Tarihler 25 Temmuz 1908'i gösterdiğinde İkdâm'ın 60.000 nüsha, Sabah'ın ise 40.000 nüsha basmasına rağmen nüshaların gün içerisinde tükenerek ikinci sonrası satış fiyatlarının çok üzerinde bir rakamla elden ele gezmesi bunu doğrulamaktadır (Lewis, 1988: 230). Celal Nuri'nin kalemini gazetecilik üzerinde yoğunlaştırmasının asıl sebebinin ise basının bu önemli faktörleri olduğu değerlendirilmektedir.

Gazeteciliğe ilk olarak 1909 yılında Le Courier d'Orient'da adım atmıştır. Burada 1911 yılına kadar çalışmış, başta Osmanlı hukuku ve islam birliği olmak üzere birçok yazı yazmıştır (Duymaz, 1993: 243). Celal Nuri, II. Meşrutiyet döneminde İctihad dergisinde Abdullah Cevdet ve Kılıçzade Hakkı ile beraber, eleştirel ve yenilikçi görüşlerini savunmuştur (Uyanık, 2005:170). Celal Nuri, İctihad dergisinde Avrupa'yı sert bir dille eleştirmesi üzerine Abdullah Cevdet ile fikir ayrılığı başlamış, 1914 yılının başlarında bu dergiden ayrılmıştır (Duymaz, 1991: 8).

1916 yılında İkdâm gazetesinde başmuharrirlik yapmış, buradaki görevi devam ederken Edebiyat-ı Umumiye dergisini çıkarmıştır. Tüm bu hazırlıklar sonrası Ati gazetesini çıkarmaya karar verir. 1 Ocak 1918'de Âti gazetesi yayın hayatına başladığında, Celal Nuri'nin güçlü bir kalemi, ispatlanmış bir gazeteciliği vardır (Duymaz, 1991: 9).

Cemil Meriç, Celal Nuri hakkında döneminin en şuurulu yazarlarından, iyi bir hukukçu ve kendisine çok şey öğreten bir üstat olarak bahsetmiştir (Meriç, 2013: 141).

Âti gazetesi, günlük olarak İstanbul'da çıkmaya başladığında başyazarı Celal Nuri, yazı işlerinde ise

müdür olarak İsmail Suphi Bey vardır. İlk sayfada sağ üstte logo şeklinde Âti ismi, sol üst köşede ise gazetenin adres ve telefon bilgisi bulunmaktadır. Gazetenin içeriğinde; haberler ve bu haberler üzerine yazarların yorumları, edebiyat yazıları ile ilanlar yer almaktadır. Muhtevada en geniş yere sahip olan haberlerdir. Bu bilgiler, ajanslar tarafından çekilen telgraflar, muhabirler ve okuyucuların gazeteye yazdığı mektuplar ile derlenmektedir. Celal Nuri, gazeteyi milletin neşesini, kederini, gücünü, zafiyetini ve kabiliyetini doğru bir şekilde gösteren ayna olarak görerek Âti yazarlarının görevin verdiği güçle milletin müdafaasında hiçbir şeyden korkmayacağını bildirmiştir (Duymaz, 1991: 16-20).

Gazetelerin muhalif bir dil kullanması Osmanlı'da özel gazetenin başlangıcı olan Tercüman-ı Ahval'dan itibaren süregelmiştir. Ancak bu muhaliflik devlete yönelik olmamış, devlet idaresindeki şahıslarla sınırlı kalmıştır (Tüfekçioğlu, 1993: 98). Yazılarında sürekli gelişme, yenileşme isteğini vurgulayan Celal Nuri de görüşlerini savunurken ülke yönetiminde kendi açısından gözlemediği eksiklikleri eleştirmekten geri durmamıştır.

Âti gazetesinin 10 Şubat 1919 sayısında, Matbuat Kanunu'nda değişiklik içeren bir kararname sansür içerdiği gerekçesiyle protesto edilmiş, aynı gün Matbuat Müdüriyeti tarafından gazetenin süresiz olarak tatil edilmesi kararını içeren tebliğ, Âti İdarehanesine gönderilmiştir. Âti gazetesinin kapatılması Celal Nuri'nin fikirlerini millete aktarma arzusunu bastıramamış, gazete ertesi gün İleri ismiyle çıkmaya devam etmiştir. İleri gazetesi de 1 Aralık 1924 tarihinde 2436. sayısıyla yayın hayatına son vermiştir. İleri'nin son sayılarında neden kapandığıyla ilgili herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir (Duymaz, 1991: 16).

İleri gazetesi kapandıktan sonraki yazılarında kültür ve fikir ağırlıklı içerikler yer almıştır. Servet-i Fünûn yazarlarının tenkit anlayışının dayanağı olan ve Hippolyte Taine tarafından ortaya atılan zaman, muhit, ırk anlayışını (Gülşen, 2018: 135) Celal Nuri de benimsemiş, 1926 yılında yayınlanan Türk İnkılabı adlı eserinde inkılap kavramını, Hippolyte Taine'in zaman, muhit, ırk metoduyla izah etmiştir. Celal Nuri, bu kuramı tamamen doğru bulmamakla birlikte inkılabı anlamayı kolaylaştırması için benimsediğini ifade etmiştir (İleri, 2000: 7).

Mustafa Kemal'in uzun süredir üzerinde durduğu ve gerçekleştirdiği Harf İnkılabı'nın, 1 Kasım 1928'de hayata geçmesi basında geniş yer bulmuş, gazeteler halkın yeni harfleri öğrenmesini kolaylaştırmıştır (Kısıklı, 2010: 129). Harf İnkılabı'nın basın gündeminde olduğu 1928 yılında Celal Nuri, İkdâm'da gazetecilik serüvenine yeniden başlamış, yazdığı makalelerin yanında yeni Türk harflerini okuyucuya anlatan ayrı bir sütunda dersler vermiştir. 1 Ocak 1929'da gazetelerin yeni alfabeyle çıkması sonucu İkdâm gazetesinde kiraat sayfası neşretmiştir (Duymaz, 1991: 14).

I. Dünya Savaşı'ndan Millî Mücadeleye Düşünce Çizgisi

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi sonunda basın ve edebiyatın hürriyete kavuşması, İttihat ve Terakki'nin ise bu devirde hâkim bir yapısının olması (İleri, 2020: 92) Celal Nuri'nin farklı alanlarda çok sayıda makale yazmasına ve konuları arasında İttihat ve Terakki'nin sıkça yer almasına zemin hazırlamıştır. Zaten bu dönemde siyasal tartışmaların temelinde ya İttihat ve Terakki aleyhinde ya da lehinde sorunlar yer almıştır (Lewis, 1988: 231).

II. Meşrutiyet'in en dikkat çeken taraflarından biri de Osmanlı'da ilk defa düşünen bir toplum portresi göstermesidir. Aydın ve bürokrat kesimin yanıt aradığı tek soru: "Bu devlet nasıl kurtarılabilir?" olmuştur. Bu sorumluluk bilinciyle fikir akımları ortaya çıkmış, İctihad dergisinde Celal Nuri'nin Abdullah Cevdet ve Kılıçzade Hakkı ile birlikte ileri sürdüğü görüşler Batıcılık adı altında toplanan bir grubu oluşturmuştur. Bu grup Osmanlı'yı ve saltanatı koruyup cezri girişimlerle ıslahat yapmayı amaçlamasına rağmen kendi aralarında anlaşmamıştır (Tunaya, 1998: 41). Celal Nuri'nin İctihad dergisinde Avrupa'yı sert bir dille eleştirmesi üzerine Abdullah Cevdet ile fikir ayrılığı başlamıştır. Avrupa'ya karşı muhabbetin ve husumetin sınırları konusunda başlayan bu tartışma, 1914 yılında Celal Nuri'nin dergiden ayrılmasından sonra da devam etmiştir (Duymaz, 1991: 8). A. Cevdet'in radikal bir şekilde savunduğu Batıcılık hakkında (Ercilasun, 2013: 43) Celal Nuri ihtiyatlı davranmaktadır. O, modernleşmeye giden yolda Avrupa'nın teknolojik gelişmelerinin örnek alınmasını isterken aynı zamanda Avrupa'ya kültürel açıdan karşı çıkılması gerektiğini savunmuştur

(Bağlama, 2000: 58).

Balkan Savaşlarında verdiğimiz kayıplar ve Batı'nın yürüttüğü emperyalist politikalar sonucu Celal Nuri'nin Avrupa'ya husumet beslememiz gerektiğini vurguladığı "şime-i husûmet" yazısı, Avrupa'yı ve Batıcılık akımını tamamıyla savunan A. Cevdet'i rahatsız etmiştir. A. Cevdet, "şime-i muhabbet" başlığını taşıyan bir yazı kaleme alarak Celal Nuri'ye karşı çıkmış, Avrupa'yı yüceltmıştır (Uyanık, 2003: 476-478). Yenileşme hareketlerinin yoğun bir şekilde basının gündeminde yer aldığı dönemde cereyan eden bu konu yeni bir tartışmaya zemin hazırlamıştır.

Celal Nuri yazılarında, polemiklerinin gerekçelerini vurgulamakta ve düşünce yapısına uygun olmayan hususları teşhir ederek halkı bilinçlendirmek amacıyla savunmaktadır. O, düşüncelerini saplantılı bir şekilde taraf tutarak savunmamış, yazılarında yer verdiği konularda zaman içerisinde düştüğü çelişkileri kabullenmiştir.

Osmanlı'nın kurtuluşu için çıkış yolları ararken Batı medeniyetinin bizden maddi ve sınai konularda ileride olduğunu kabul etmiş, özellikle sınai konularda Batı'yı örnek almamız gerektiğini yazılarında sürekli dile getirmiştir (Dikici, 2018: 175). A. Cevdet'le olan tartışmaları sonrası "*Müslümanlara, Türklere Hakaret, Düşmanlara Riayet ve Muhabbet*" başlığıyla 24 sayfalık bir yazı kaleme almış, A. Cevdet hakkında ağır eleştirilerde bulunarak, Avrupa'ya neden husumet beslememizi istediğini tekrar belirtmiştir (Buzpınar, 2005: 165).

Celal Nuri'nin II. Meşrutiyet sonrası umutlu olduğu konulardan biri de İttihat ve Terakki'nin yönetimde olmasıdır. Basın üzerinden halka ulaştırdığı fikirlerini aynı zamanda yönetime ulaştırmanın da yollarını aramıştır. 1911'de İttihat ve Terakki'nin Selanik'te toplanan 4. kongresine muhtıra göndermiştir. Bu muhtırada devletin durumundan, Avrupa'nın Osmanlı üzerindeki emellerinden bahsetmiş ve Avrupa'dan almamız gereken gelişmeler hakkındaki düşüncelerini iletmiştir (Duymaz, 1991: 111).

Avrupa'daki bütün gelişmeleri yakından takip eden Celal Nuri, 1912'de Danimarka, İsveç, Finlandiya, Norveç ve Rusya'ya seyahatler yapmıştır. Bu geziler esnasında kendi kültürü ile farklı ülkelerin toplum yapısını mukayese imkânı bulmuş, gittiği ülkelerdeki izlenimlerini ve neden bu kadar ilerledikleri hakkındaki görüşlerini *Şimal Hatıraları* kitabında yazmıştır (İleri, 2016: 1).

Birinci Dünya Savaşı esnasında Âti gazetesinde memlekette olumsuz giden kıtlık ve kötü idareden şikâyet ederken İttihat ve Terakki'yi hedef almamış, böyle önemli bir dönemde birliği ve hükümete destek olmayı savunmuştur (Duymaz, 1991: 41). Ancak Âti gazetesi, doğrudan İttihat ve Terakki savunuculuğu yapan Tanin gazetesi gibi propaganda aracı da olmamıştır (Ercilasun, 2013: 57). Celal Nuri'nin fikirleri hiçbir zaman siyasi bir propaganda dönüşmemiştir.

Birinci Dünya Savaşı zamanındaki yazılarında, Almanya ve İngiltere'yi dünyada birinci sınıf ülkeler olarak vurgulamış, İngiltere doğal düşmanımız olduğu için Almanya ile anlaşmayı yerinde bulmuştur. İttihat ve Terakki'nin, savaşta güç dengeleri netleşmeden Almanya ile anlaşarak savaşa girmelerine sevinmiştir. Makalelerinde Almanya ile olan ittifaktan beklentilerimizden ve Boğazları kapatarak Almanya'ya doğuda hızlı bir şekilde ilerleme fırsatı vermemizden sıkça bahsetmiştir. Ancak Almanya hakkındaki olumlu görüşleri uzun sürmemiş, savaşın sonunda Almanya'nın rejim değişikliğine giderek kaybedilen arazilerin geri kazanılması amacıyla girilen bu savaştan müttefiklerin rejimini bile koruyamadan çıkması Celal Nuri'yi hayal kırıklığına uğratmıştır. Artık Âti sayfalarında ittifaktan nefretle bahsedilecektir. Celal Nuri, görüşlerini her ne kadar kesin hükümlere dayandırmadan ihtiyatlı bir dil kullansa da tahminlerinin tersine meydana gelen gelişmelerde yanlıklarını da makalelerinde itiraf etmekten çekinmemiştir (Duymaz, 1991: 23-26).

1918 yılı bitimindeki makalelerinde İttihat ve Terakki ile ilgili görüşlerinde değişimler başlamıştır. İttihat ve Terakki'nin, milletle bütünleşememesi ve kendisinden başka fırkaların kuruluşunu hoş görmemesini kusur olarak görmüştür (Duymaz, 1991: 41). 4 Kasım 1918 tarihinden itibaren İttihat ve Terakki ileri gelenlerinin memleketten kaçmalarıyla ilgili haberler, (Yılmaz, 2022: 171) İstanbul'daki gazetelerde yer almıştır (Kaya, 2008: 195). Bu haberler Celal Nuri'nin İttihat ve Terakki hakkında son dönemde kaleme aldığı menfi görüşlerini doğrular niteliktedir.

1919'da İleri gazetesinin sayfalarında Millî Mücadele ile ilgili haberler yoğunlaşmıştır. Mustafa Kemal Paşa, milli kahraman olarak gazetede resmiyle birlikte tanıtılmıştır. İlerleyen günlerde ise kısa biyografileri ile birlikte Kuvay-ı Milliye'nin liderlerine yer verilmiştir. Bu dönemde İttihat ve Terakki ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın yanlışlarını tenkit eden yazılarını sürdürmüş, Millî Mücadele kapsamında Anadolu'da yapılanlardan övgüyle bahsetmiştir (Duymaz, 1991: 57). Millî Mücadele döneminde Mustafa Kemal Paşa ile birebir haberleşmiştir (Bağlama, 2000: 187).

Celal Nuri, Millî Mücadele'den sonra da yenilikçi fikirleriyle Mustafa Kemal Paşa'nın hep yanında olmuştur. 1926'da kaleme aldığı Türk İnkılabı adlı eserinde; Fransız ve Rus inkılaplarından da bahsederek onların sadece bir zata mal edilemeyeceğini, ülkelerin içinde bulunduğu konjonktürle de bağlantılı olduğunu ancak Mustafa Kemal'in yaşanan Türk İnkılabı'nın nazımı, askeri tabirle kumandanı olduğunu vurgulamıştır (İleri, 2000: 75).

Celal Nuri, sadece yazar olarak döneminin önemli fikir adamlarından olmamış, siyasi kimliğiyle de aktif bir şekilde düşüncelerini paylaşmıştır. 1919'da Gelibolu mebusu olarak meclise girmiştir (Bağlama, 2000: 55; Duymaz, 1991: 60; Meriç, 2013: 141; Uyanık, 2004: 239). 1920'de İstanbul'un işgal edilip meclisin dağıtılmasıyla tutuklanarak Malta'ya sürgün edilmiştir. 1921'de İstanbul'a döndüğünde şimdiye kadar hiçbir siyasi parti ile bağının bulunmadığını tekrar ifade etmiştir. (Duymaz, 1991: 60) Malta dönüşünü takip eden yıllarda tekrar meclise girmiştir. 1924 Anayasası hazırlanırken komisyon başkanlığı yapmış, iki dönem Gelibolu, iki dönem Tekirdağ olmak üzere 1935 yılına kadar dört dönem milletvekilliği yapmıştır (Vatandaş & Vatandaş, 2023: 334).

Millî Mücadele askeri bakımdan 11 Ekim 1922'de, siyasi bakımdan ise 24 Temmuz 1923'te son bulmuştur (Küçük, 2020: 77). Bu dönemde siyaset hayatının içinde aktif olarak yer alan Celal Nuri, gazeteciliğe de devam etmiştir. Millî Mücadele döneminde ülkeden kaçan ve Millî Mücadele sonrası kanunsuz bir şekilde tekrar yurda gelmek isteyen Ermeni ve Rumların ülkeye girişlerinde bazı milletvekillerinin parmakları olduğu yönündeki haberleri gazetesine taşımıştır. Celal Nuri'nin biraz daha ileri giderek bu milletvekilleri hakkında soruşturma istemesi kendi başına dert açmış, olayda adı geçen milletvekilleri 30 Temmuz 1924'te İleri gazetesini basarak Celal Nuri'yi darp etmişlerdir. Bu tarihten sonra İleri gazetesinde uzun süre Celal Nuri'nin yazılarına rastlanmamıştır (Uyanık, 2004: 239-240).

21 Haziran 1934 tarihinde çıkan Soyadı Kanunu ile gazetesinin adı olan İleri'yi kendine soyadı olarak almıştır. 2 Kasım 1938'de Mustafa Kemal Atatürk'ten sekiz gün önce İstanbul'da hayata gözlerini yummuştur (Duymaz, 1991: 15).

Sonuç

II. Meşrutiyet Dönemi'nden cumhuriyetin ilanına kadar geçen sürece bizzat şahitlik eden Celal Nuri, bu dönemde yaşanan yenileşme hareketlerini, savaşın ülkede yaşattığı buhranı ve Millî Mücadele döneminde yaşananları Ati/İleri gazetesi üzerinden millete aktarmıştır. Olayları aktarmada kullandığı üslup birçok kez başına dert açmış, Ati gazetesi kapatılarak İleri adıyla yayın hayatını sürdürmüş, Abdullah Cevdet ile yaşadığı Avrupa konusundaki polemikleri uzun süre devam etmiştir.

Celal Nuri'nin kaleme aldığı eserlerinde savunduğu görüşleri, yaşadığı dönemdeki olayların akışı ile doğru orantılı olarak değişkenlik göstermiştir. Celal Nuri, Batıcılık akımını savunmasına rağmen Avrupa'dan her şeyin tamamen alınmasına karşı çıkmıştır. Olayları farklı açılardan değerlendirerek, inandığı doğrular çerçevesinde çözüm üretme gayretine girmiş ve bu fikirlerini gazetesi aracılığıyla okurlarıyla paylaşmıştır.

Millî Mücadele döneminde başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere Kuvay-ı Milliye'nin liderlerini İleri gazetesinde tanıtmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın fikirlerini İleri gazetesi aracılığıyla halka ulaştırarak cumhuriyetin ilanına giden süreçte halkın mücadele hakkında bilgi sahibi olmasında önemli bir görev üstlenmiştir.

Kaynakça

- Bağlama, C. (2000). *Bir Geçiş Dönemi Aydını Olarak Celâl Nuri (İleri) ve Görüşleri* [Yayınlanmamış doktora tezi] İstanbul Üniversitesi.
- Buzpınar, T. (2005). "Öteki" üzerinden hesaplaşma: Celâl Nuri ve Abdullah Cevdet'in Avrupa Tartışmaları hakkında bir değerlendirme. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi* (19) 151-176.
- Dikici, E. (2018). Celal Nuri İleri'nin Batılılaşma Anlayışı. *Mavi Atlas* 6 (2) 170-180.
- Duymaz, R. (1993). Celâl Nuri İleri. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Cilt. 7, ss. 242-244). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Duymaz, R. (1991). *Celal Nuri İleri ve Âti Gazetesi* [Yayınlanmamış doktora tezi] Marmara Üniversitesi.
- Ercilasun, B. (2013) *İkinci Meşrutiyet Devrinde Tenkit*. Dergâh Yayınları.
- Gülşen, H. (2018) Türk Edebiyatında Pozitivizm ve H. Taine Tesiri Üzerine Bir İnceleme, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (35) 133-141.
- İleri, C.N. (2000) *Türk İnkılâbı*. (Çev. R. Duymaz) Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.
- İleri, C.N. (2020) *Taç Giyen Millet*. (Çev. Ş. Şenel) Berikan Yayınevi.
- İleri, C.N. (2016) *Şimal Hatıraları*. (Çev. İ. Demirci) Atlas Yayınları.
- Kaya, E. (2008) İttihat ve Terakki Liderlerinin Yurtdışına Kaçışları ve Bunun İstanbul Basınındaki Yankıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10 (1) 181-201.
- Kısıklı, E. (2010) Harf İnkılabı'nın Türk ve Dünya Basınındaki Yankıları. *Erdem* (56) 115-160.
- Küçük, C. (2020) Millî Mücadele. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (Cilt. 30, ss. 76-83). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Lewis, B. (1988). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (Çev. M. Kıratlı) Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Meriç, C. (2013) *Kültürden İrfana*. İletişim Yayınları.
- Tüfekçioğlu, H. (1993). *Sosyolojik Açından Gazete ve Osmanlı Gazeteciliğinin Temellendirilmesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi] İstanbul Üniversitesi.
- Tunaya, T. Z. (1998) *Türkiye'de Siyasal Partiler Cilt 1*. İletişim Yayınları.
- Uyanık, N. (2003). *Siyasî Düşünce Tarihimizde Batıcı Bir Aydın Olarak Celâl Nuri (İleri)*. [Yayınlanmamış doktora tezi] Selçuk Üniversitesi.
- Uyanık, N. (2004). Batıcı Bir Aydın Olarak Celâl Nuri İleri ve Yenileşme Sürecinde Fikir Hareketlerine Bakışı. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* (15) 227-274.
- Uyanık, N. (2005). Batılı Bir Aydının Türk inkılabına Bakışı. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* (1) 167-192.
- Vatandaş, C. ve Vatandaş, S. (2023). Celal Nuri (İleri)'de Batılılaşmanın kapsamı ve yöntemi sorunu. *Humanitas*, 11(21), 331-348.
- Yılmaz, F. (2022) *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*. Dorlion Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Celal Nuri is one of the important figures who contributed to the social transformation with his views through his newspapers, which emerged in the last period of the Ottoman Empire and continued until the founding years of the Republic. Celal Nuri, who lived in a period when the Ottoman Empire was weakened and officially open to western influences, sought to produce comprehensive solutions and find a way out for a state in the phase of abundance, and among the components, he provides the most room for the deadlock in the Ottoman Empire (Bağlama, 2000: 81).

Celal Nuri, the son of Mustafa Nuri Bey, who served in important government positions, was born in Gallipoli in 1882 (Duymaz, 1991: 4; Uyanık, 2003: 20). He completed his secondary education as a boarding student at Galatasaray School. After Galatasaray school, he went to the Law School and worked as a lawyer for a while (Duymaz, 1991: 6). During this period, he read Spencer and Darwin with enthusiasm and, being influenced by them, wrote many articles in the local press using the pseudonym Tarık Celâl (Bağlama, 2000: 51). His literary life took his business life, which he started as a lawyer, to another dimension, and Celal Nuri's field of activity has now evolved into journalism.

Method

In this research, the document analysis method, one of the qualitative research methods, was used. The positive views about our alliance with Germany in World War I and the Committee of Union and Progress Government that was in power at the time of the newspaper's publication, which Celal Nuri İleri frequently published in the newspaper *Ati/İleri*, which he published during the turbulent period of the country, are based on World War I. Examples are given based on the negative course of the sect, which gave way to a critical tone.

Results

In this study II. It has been emphasized that after the Constitutional Monarchy, especially in the period when new concepts entered the literature and the old-new conflict was shaped around certain literary groups and political formations, Celal Nuri remained independent with his thoughts and was only in favor of the national struggle.

Celal Nuri, who was in a constant quest until he entered the Turkish Grand National Assembly and became a supporter of the national struggle, talked about the developments we need to take from Europe in the memorandum he sent to the Congress of Committees of Union and Progress, and his subsequent discussion of Europe with A. Cevdet, and his pro-government rhetoric at the beginning of World War I. The reason why he gave way to harsh criticism stems from his pen's desire to express the truth freely.